

Мовленнева діяльність здійснюється завдяки лінгвістичній, мовній та мовленнєвій компетенції вчителя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Біляєв О. М. Лінгвістичний аналіз мовлення вчителя // Українська мова і література в школі. – 1999. – №1. – С.39 – 41.
2. Богуш А. М. Лінгводидактичні засади мовленнєвого спілкування: Монографія. – Одеса, 2006. – 307 с.
3. Власенко В., Богдан М. Мовна культура мовлення майбутнього вчителя // Становлення особистості майбутнього вчителя. – Житомир, 1994. – С.38 – 52.
4. Войнова Ж.Е. Использование учебно-речевых ситуаций со страноведческой направленностью при обучении говорению студентов 2-го курса языкового факультета педагогического ВУЗа (на материале англ. языка): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – Петрозаводск, 1999. – 164 с.
5. Жинкин Н. И. Речь как проводник информации. – М.: Наука. – 1982. – 159с.
6. Зимняя И. А. Психология слушания и говорения: Дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.02. – М., 1973.
7. Леонтьев А. А. Язык, речь, речевая деятельность. – М.: Просвещение, 1969. – 214 с.
8. Мова і культура / Вихованець І.Р. та ін. – К.: Наукова думка, 1986. – 184с.
9. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика. – К.: Вежа, 1994. – 240с.
10. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / Отв. ред. Е. В. Щорохова. – М.: Педагогика, 1973. – 423 с.
11. Сухомлинский В. А. Методика воспитания коллектива // Избр. произв.: В 5 т. – Киев, 1979. – Т.1. – С.425 – 668.

О.А. Заболотская

РЕЧЕВАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УЧИТЕЛЯ: ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Статья рассматривает речевую деятельность учителя с позиций лингводидактики: её содержательный, формальный и психологический аспекты, способы реализации во время вербального общения, рецептивные и продуктивные виды; связь с психолингвистикой и нейропсихологиею.

Ключевые слова: речевая деятельность, вербальное общение, лингводидактика.

O.A. Zabolotskaya

TEACHER'S SPEECH ACTIVITY: LINGUADIDACTICAL ASPECT

The article deals with teacher's speech activity from the position of linguadidactics: its contents, formal and psychological aspects, means of realization during verbal communication, receptive and productive kinds, ties with psycho-linguistics and neuropsychology.

Key words: teacher's speech activity, linguadidactics, verbal communication.

УДК 378.14

Каверіна О.Г.

ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Зміст професійної підготовки майбутнього інженера є невід'ємною характеристикою цілісного формування його особистості. Встановлення інтегративних зв'язків між різними елементами змісту має бути найважливішим фактором, що впливає на інтегративні характеристики фахівця технічного профілю.

Ключові слова: професійна освіта, професійна підготовка, професійна діяльність, професійно-комунікативна підготовка, професійно-орієнтоване навчання, інтегративний підхід.

Постановка проблеми. В умовах інтегративного підходу до освіти посилення професійної спрямованості в оволодінні гуманітарних дисциплін у процесі професійної підготовки може бути досягнутим за допомогою їх інтеграції з предметами професійно-технічного циклу. Інтеграція гуманітарних та технічних дисциплін – це актуальний сучасний принцип навчання, який забезпечує вирішення основних соціально-економічних і педагогічних завдань професійної підготовки.

Аналіз останніх досліджень. Нова якість освіти і професійної підготовки майбутніх фахівців, на думку багатьох учених-дослідників (С.У.Гончаренко, І.А.Зязюн, І.М.Козловська, Н.Г.Ничкало, С.О.Сисоєва та ін.), безпосередньо пов'язана з проблемою формування і розвитку у вищій технічній школі інтегрованих знань, умінь і навичок майбутніх фахівців на основі міждисциплінарного зв'язку гуманітарних, природничих і технічних циклів дисциплін і ширше – їх практичного використання в майбутній професійній діяльності.

Мета статті. Розкрити принципи відбору, зміст професійної підготовки майбутніх фахівців технічного профілю в процесі формування готовності до професійної комунікації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Базуючись на основних положеннях теорії дидактичної інтеграції [1], звернемо нашу увагу на головні критерії відбору змісту навчального матеріалу із формування готовності студентів до професійної комунікації в процесі професійної підготовки.

Теоретичні основи такої системи критеріїв базуються на загальній концепції розвитку професійної освіти, згідно з якою передбачається посилення гуманітарної підготовки у вищих технічних навчальних закладах, встановлення раціонального співвідношення технічної та гуманітарної складових вищої освіти, формування творчого мислячого спеціаліста, а також визначаються проблематика інтеграції та систематизації змісту сучасної професійної освіти [2].

До критеріїв відбору змісту професійної комунікації в контексті інтеграції змісту навчання відносимо такі: важливість гуманітарної освіти для цілісного формування особистості майбутнього інженера; формування інтегративних зв'язків між різними елементами змісту гуманітарних дисциплін; теоретична та практична важливість навчального матеріалу як органічна єдність; дидактичні та методичні можливості реалізації навчального матеріалу в процесі викладання та навчання; психолого-педагогічна детермінованість закономірностями розвитку особистості та закономірностями соціального розвитку; цілісне відображення завдань творчого характеру; професійна важливість конкретних знань з гуманітарних дисциплін відповідно до специфіки професійної діяльності майбутнього інженера та необхідного рівня загальнокультурного розвитку особистості; забезпечення взаємозв'язку та оптимального співвідношення між гуманітарними та професійними знаннями, вміннями та навичками; забезпечення засвоєння інваріативного змісту мовних дисциплін, необхідного для формування культурного рівня майбутнього інженера; відповідність фактичного матеріалу сучасним тенденціям розвитку науки та виробництва; забезпечення засвоєння фундаментальних лінгвістичних понять; доступність навчального матеріалу, його відповідність реальним можливостям учнів; наявність відповідної матеріально-технічної бази для засвоєння даного навчального матеріалу; урахування міжнародного досвіду побудови навчальних програм.

Взаємозв'язок іноземної мови із технічними дисциплінами визначається такою системою роботи, коли в процесі оволодіння лінгвістичною компетенцією майбутні інженери отримують знання з інших дисциплін. Залежно від мети можна виділити кілька напрямків інтеграції іноземної мови [3].

Наприклад, курс іноземної мови можна вивчати для того, щоб: 1) опанувати лінгвістичну компетенцію; 2) мати уявлення про застосовування мовних знань, умінь і навичок у практичній діяльності; 3) застосовувати отримані мовні знання, уміння і навички у своїй професійній діяльності. Отже, курс іноземної мови на інтегративній основі призначений для того, щоб виконувати такі функції: методологічну, функцію професійної спрямованості, систематизуючу функцію, функцію проблемності, організаційну функцію.

Для формування іншомовної професійної компетенції необхідно здійснити відбір змісту навчального матеріалу іноземної мови, який би забезпечував науковий рівень професійної мовної підготовки. Для структурування змісту іноземної мови варто здійснити методичний аналіз змісту й вичленувати його теоретичну й емпіричну складову. Теоретична складова являє собою базис відповідної науки (ядро навчального предмета), емпірична (прикладна) є оболонкою навчального предмета й пов'язана з певною групою професій. Ядро навчального предмета необхідно відібрати таким чином, щоб воно було достатнім і необхідним для подальшого вдосконалювання мовних знань, умінь і навичок з обраної професії.

Відзначимо, що фактичні зв'язки між навчальними дисциплінами можуть дуже відрізнятися за своєю структурою. Тому певну важливість для дослідження розглянутої проблеми представляє питання про природу (структуру) різних видів міжпредметних зв'язків. Попутно відзначимо, що структура міжпредметних зв'язків гуманітарних дисциплін залежить від цілого ряду факторів, що діють у процесі їхньої реалізації: 1) мета встановлення міжпредметних зв'язків; 2) здійснення диференційованого підходу до вибору навчальних дисциплін, з якими може бути встановлений міжпредметний зв'язок; 3) специфіка кожної навчальної дисципліни, що є складовим компонентом цього зв'язку; 4) метод реалізації міжпредметних зв'язків; 5) організаційна форма практичної реалізації міжпредметних зв'язків в реальному освітньому процесі.

Специфіка лінгвістичних дисциплін полягає в тому, щоб бути засобом вираження тих або інших явищ навколишньої дійсності. Звідси першорядний інтерес до форми вираження у різних дисциплінах. Природно, що мета й спосіб встановлення міжпредметних зв'язків лінгвістичних дисциплін з іншими предметами також визначаються специфікою цього предмета. Міжпредметні зв'язки лінгвістичних дисциплін показують можливість використання змісту іноземної мови на різноманітному фактичному матеріалі, розширюють лексичний запас майбутніх інженерів. У результаті встановлюється інтеграційний зв'язок між змістом старого й нового знання. Сукупність міжпредметних зв'язків лінгвістичних дисциплін розкриває їх основні соціальні функції як засобів професійного спілкування і як засобів пізнання. У цьому полягають їх найважливіші узагальнюючі функції в навчанні.

Викладач іноземної мови не може спиратися на професійно-орієнтовані дисципліни, але може створити гарний стимул для їх вивчення. Поетапне введення в іноземну мову професійно-орієнтованих знань сприятиме максимальному використанню прикладних можливостей навчального курсу іноземної мови. Це можна реалізувати такими шляхами: 1) розв'язання завдань за об'єктивними та проблемними принципами; 2) виконання комплексних практичних завдань; 3) застосування проблемних ситуацій з одного предмета на заняттях з іншого; 4) включення завдань із виробничим змістом на заняттях з іноземної мови; 5) формування в майбутніх інженерів вміння самостійного виконання дослідницьких завдань міждисциплінарного характеру.

Взаємозв'язок між змістом лінгвістичних і технічних дисциплін можна здійснювати за допомогою навчальних посібників, створених на основі інтегративного підходу (методичні посібники й розробки, методичні рекомендації, графічні способи, що включають схеми, структурно-логічні схеми навчальних курсів і циклів дисциплін, комплексні завдання для виконання міжпредметних практичних і лабораторних робіт, курсів, дипломних проектів і т.ін.).

Необхідність гуманітарних знань для майбутнього інженера дозволила зробити певні висновки про важливість особливої програми вивчення інтегрованих гуманітарних дисциплін протягом усього періоду навчання. Для кожної конкретної спеціальності таке завдання повинно включати специфічні цілі й завдання, розбиватися на етапи, мати окрему тематику, строки проходження навчального матеріалу й контролю за його засвоєнням, повинен бути підібраний матеріал для аудиторної й позааудиторної (самостійної) роботи майбутніх інженерів, а також враховане поетапне розширення й поглиблення всіх видів мовної діяльності. На основі принципів інтеграції необхідно уніфікувати зміст гуманітарних

і технічних дисциплін. Спільність науково-технічних основ професій дозволяє створити загальну частину програми з вивчення лінгвістичних дисциплін на інтегративній основі. У ній можуть розглядатися загальні закономірності виробництва й професійна діяльність інженера, що буде сприяти широті загальнопрофесійної підготовки і створить основу для переходу від одного роду діяльності до іншого. Диференційована частина програми буде орієнтувати на набуття мовних знань, умінь і навичок відповідно до основної професії.

Реалізація у програмах ідеї підготовки фахівців з допомогою навчання гуманітарних дисциплін на професійній основі значно підвищить рівень цілісної професійної підготовки майбутніх інженерів, приведе не стільки до кількісних, скільки до якісних змін в уміннях і навичках кваліфікованої роботи, збільшить частку практичного компонента в загальному обсязі змістової сторони навчання.

Кінцевою метою гуманітарної професійної підготовки є формування готовності студентів до професійної комунікації на максимально можливому рівні. Тому кваліфікація майбутнього інженера буде залежати від глибини й широти мовних професійних умінь, оволодіння якими може бути забезпечене завдяки інтеграції гуманітарних і технічних дисциплін.

У контексті нашого дослідження правомірно поставити не тільки питання про те, як сформулювати це вміння, але й дати йому відповідне визначення.

Отже, ми виходимо з такого визначення: мовне професійне вміння – це здатність (підготовленість) майбутнього інженера до виконання всіх видів мовної й професійної діяльності рідною або іноземною мовою.

З огляду на професійні уміння, які мають бути сформовані в майбутнього інженера для ведення професійної комунікації, слід вказати на деякі умови. Перша умова полягає в тому, що професійні мовні знання, уміння і навички формуються завдяки інтеграції гуманітарних і технічних дисциплін у реальному навчальному процесі. Другою умовою є необхідність їхнього формування як компонента в загальній сукупності вмінь майбутнього інженера. Третьою умовою є рівень сформованості мовних знань, умінь і навичок на професійній основі. Для успішної реалізації даних умов необхідний аналіз змісту інтегруючих навчальних дисциплін для відповідного фіксування в навчальних планах і програмах.

Важлива роль відводиться змістовим видозмінам, основне завдання яких полягає в тому, щоб зробити навчальні плани й програми більш динамічними й варіативними відповідно до вікових та індивідуально-психологічних особливостей суб'єктів навчання, цільових установок розвитку суспільства.

Постійне поглиблення рівня диференційованості навчальних планів загострювало суперечність між навчанням і розвитком, освітнім і розвивальним компонентами, що породжувало багато проблем у студентів, а саме: домінування в розкладі навчальних знань дисциплін з малою кількістю годин (2), що, з одного боку, не сприяло організації повноцінного процесу засвоєння знань, а з іншого – призводило до перенасичення навчання репродуктивнознанневими елементами; недостатнє використання можливостей пропедевтичності навчальних дисциплін як елемента входження в майбутній предмет й потреб в узагальненні й інтеграції знань для формування наукової картини світу; переважання освітніх цільових настанов над розвивальними; схильність навчального процесу до зазубрювання великої кількості фактів, понять, властивостей (знання – самоціль) з багатьох навчальних дисциплін на всіх освітніх щаблях.

У профільних навчальних закладах максимально диференціюватимуться дисципліни профільного циклу, що становлять ядро майбутньої професійної діяльності.

Отже, між рівнем зінтегрованості й диференційованості дисциплін навчального плану існує складний діалектичний взаємозв'язок, який певною мірою залежить від взаємодії між освітнім і розвивальним компонентами в навчальних цільових установках. Тому, складаючи плани з англійської мови для різних спеціальностей, слід керуватися принципами як диференціації, так і інтеграції.

Висновки. Таким чином, інтегративні процеси в формуванні професійної комунікації у студентів вирішують ряд проблем, а саме: підвищують рівень теоретичних знань майбутніх інженерів; сприяють розвитку системного мислення, гнучкості розуму, вмінню узагальнювати та переносити знання з однієї дисципліни в іншу з метою узагальнення, систематизації, ущільнення та якісного оновлення знань, які не дозволяють перевантажувати майбутніх інженерів; сприяють максимальному використанню прикладних можливостей лінгвістичних дисциплін; формують стійку мотивацію; націлюють на розуміння глобальних професійних проблем, на комплексний підхід до їх вирішення; спрямовують на орієнтацію на кінцевий результат не лише як на систему загальноосвітніх знань, а як на складну динамічну систему фахових знань, умінь і навичок.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Козловська І.М. Теоретико-методологічні аспекти ітерації знань учнів професійно-технічної школи: дидактичні основи / І.М. Козловська // За ред. С.У.Гончаренка. – Львів: Світ, 1999. – 302 с.
2. Лузік Е.В. Організація наукової діяльності студентів вищих навчальних закладів / Е.В. Лузік // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи: Збірник наукових праць / За ред. І.А.Зязюна, Н.Г.Ничкало. – К., 2003. – С. 380-395.
3. Ніколаєва С.Ю. Рівні володіння іншомовним мовленням / С.Ю.Ніколаєва, О.М. Шерстюк // Інозем. мови. – 2000. – № 2. – С. 69-72.

Каверина О.Г.

СОДЕРЖАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ ПРИ ФОРМИРОВАНИИ ГОТОВНОСТИ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОММУНИКАЦИИ

Содержание профессиональной подготовки будущего инженера является неотъемлемой характеристикой целостного формирования его личности. Установление интегративных связей между различными элементами содержания должно стать наиболее важным фактором, который оказывает влияние на интегративные характеристики специалиста технического профиля.

Ключевые слова: профессиональное образование, профессиональная подготовка, профессиональная деятельность, профессионально-коммуникативная подготовка, профессионально-ориентированное обучение, интегративный подход.

Kaverina O.G.

THE CONCEPT OF THE FUTURE ENGINEER PROFESSIONAL TRAINING IN THE PROCESS OF READINESS FORMATION FOR PROFESSIONAL COMMUNICATION

The concept of the future engineer professional training is the strong characteristic feature of his entire personality formation. Establishing of the integrative links among the various concept elements must be the most important factor influencing the integrative characteristics of the technical specialist.

Key words: professional education, professional training, professional activity, professional-communication training, professionally-oriented learning, integrative approach.

УДК 378.013 + 370.711 + 510

Корнешук В. В.

ПРОФЕСІЙНА НАДІЙНІСТЬ ВИКЛАДАЧА МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті представлені результати педагогічного дослідження професійної надійності викладача математики, розкриті її зміст і структура.

Ключові слова: професійна надійність, соціономічна сфера діяльності, математична дисципліна, викладач математики.